

Súd: Krajský súd Žilina
Spisová značka: 10CoP/12/2016
Identifikačné číslo súdneho spisu: 5714215250
Dátum vydania rozhodnutia: 28. 07. 2016
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Róbert Urban
ECLI: ECLI:SK:KSZA:2016:5714215250.2

Uznesenie

Krajský súd v Žiline, ako odvolací súd, v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Róberta Urbana a sudcov JUDr. Amálie Paulerovej a JUDr. Erika Vargu, vo veci starostlivosti súdu o maloleté deti N. T., a Q. T., obe nar.XX.XX.XXXX, v konaní zastúpené kolíznym opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Martin, deti rodičov matka: V. T., rod. W., nar.XX.X.XXXX, otec: J. T., nar.XX.X.XXXX, obaja bytom M., N. XX/XX, právne zastúpení advokátom JUDr. Vladimírom Kašubom, so sídlom V., S. XX, maloleté deti umiestnené v Detskom domove Necpaly, za účasti prokurátora, o nariadenie ústavnej starostlivosti, na základe odvolania rodičov proti rozsudku Okresného súdu Martin č. k. 20P/238/2014-202 zo dňa 28. októbra 2015 takto

rozhodol:

Rozsudok okresného súdu **z r u š u j e** a vec mu **v r a c i a** na ďalšie konanie.

o d ô v o d n e n i e :

1. Napadnutým rozsudkom okresný súd nariadil nad maloletými N. a Q. ústavnú starostlivosť, stanovil podmienky jej priebežného hodnotenia a uložil obom rodičom povinnosť platiť výživné na každé z detí vo výške po 30% zo sumy životného minima na nezaopatrené nepľnoleté dieťa. „Bol presvedčený“, že nariadenie ústavnej starostlivosti ako krajného riešenia a závažného zásahu do rodinného života je v súčasnosti nevyhnutné a je „v najlepšom a zvrchovanom záujme maloletých detí“. Konštatoval, že (biologická) rodina detí nevytvára pozitívne prostredie pre ich vývoj; naopak, vykazuje nedostatky v dôsledku čoho dochádza k narušeniu najmä citového a mravného vývoja detí. S poukazom na súhlasné vyjadrenia kolízneho opatrovníka i prokuratúry rozhodol okresný súd o nariadení ústavnej výchovy, hoci tomuto nariadeniu nepredchádzali iné výchovné opatrenia; mal za to, že pre takéto iné opatrenia „nebol priestor“.

2. Zdôraznil, že o (prvotnom) umiestnení detí do detského domova bolo rozhodnuté podľa § 75a O.s.p. predbežným opatrením, pričom uveril starej matke detí, „ktorá sama na vlastné oči“ videla ako sú deti bité. Z tohto okresný súd usúdil, že zbitie maloletej N. otcom dňa 24.9.2014 (za ktoré bol právoplatne odsúdený) nebolo jednorazovým a náhodným konaním; „len bolo zistené“. Zároveň matka sa snažila stopy po bitke prekryť. Na danom závere nič nemení ani pozorovanie vychovávateľa z januára 2015 o saturovaní emocionálnych a sociálnych potrieb detí a poskytovaní im stimulov pre poznávanie zo strany rodičov, lebo to „nemôže vyvážiť iné neprimerané výchovné spôsoby otca“. V tejto spojitosti okresný súd uviedol, že matka nie je oporou a istotou pre deti, lebo plne rešpektuje správanie a konanie otca. Taktiež poukázal na ľahostajnosť matky k jej deťom z prvého manželstva (maloleté deti A.).

3. Okresný súd pripustil, že maloletí N. a Q. ažko znášali odlúčenie od rodičov, lebo „deti sú schopné rodičom všetko odpustiť“, aby mohli byť s nimi. V súčasnosti sú však tieto prejavy minimálne. Okresný súd za „nie určite optimálne a správne pri výchove detí“ považoval to, že deti vnímajú otca ako autoritu, ktorá podporí ich akékoľvek požiadavky a všetko zariadi, lebo aj deti vo veku N. a Q. musia poznať určité hranice a „nemôžu si dovoliť robiť čo chcú“.

4. Okresný súd sa osobitne venoval osobe a povahe otca a konštatoval, že tento je „útočný, agresívny, impulzívny a autoritatívny“, čo „preukázal aj v konaní“, kedy vo vzťahu ku kolíznemu opatrovníkovi, zamestnancom detského domova, ale aj sudkyňi, či zamestnancom poručenského oddelenia súdu sa

správal spôsobom, ktorý „prekročil všetky hranice slušnosti a morálky“. Z daného titulu okresný súd nepovažoval za potrebné nariadenie znaleckého dokazovania. Súčasne však konštatoval, že možno predpokladať, že v dôsledku odbornej pomoci sa správanie otca môže zmeniť a ústavná starostlivosť bude zrušená. Za týmto účelom odporučil rodičom využiť odborné poradenstvo kolízneho opatrovníka alebo iných kvalifikovaných subjektov.

5. O trovách konania rozhodol tak, že v zmysle § 146 ods. 1 písm. a/ O.s.p. žiaden z účastníkov nemá právo na ich náhradu.

6. Proti tomuto rozsudku v zákonom stanovenej lehote podali spoločné odvolanie rodičia, ktorí sa domáhali jeho zmeny tak, že nariadenie ústavnej starostlivosti bude zrušené a bude im uložené niektoré z výchovných opatrení v zmysle Zákona o rodine a súčasne dôjde k zrušeniu predbežného opatrenia nariadeného v priebehu konania. Namietali, že nebola preukázaná výnimočnosť prípadu, kedy v zmysle § 54 ods. 4 zák. o rodine (účinného do 31.12.2015) je prípustné nariadiť ústavnú starostlivosť aj vtedy, keď jej nariadeniu nepredchádzalo iné opatrenie. Nesúhlasili s hodnotením pozície matky, v ktorej otázke sa okresný súd dokonca uchýlil ku špekulácii v súvislosti s popisom jej výpovede a najmä s údajným pozeraním sa pritom na manžela (otca detí); na pojednávaní, na ktorom bola matka vypočutá, otec totiž nebol prítomný.

7. Opakovane zdôrazňovali svoju riadnu (osobnú) starostlivosť o deti a vybudovaný pozitívny vzťah k nim, čo potvrdzuje i správa detského domova. Nepopierali, že otec „prekročil zákon“, za dané konanie bol však potrestaný a bude sa podrobovať dohľadu. Po dohovore (nie však bez vopred zjavného odcudzovania a vyvyšovania) zo strany právneho zástupcu prestalo aj neprimerané správanie otca k zainteresovaným osobám; ktoré však pramenilo práve „zo straty detí“. Odvolatelia poukazovali aj na postoj konajúcej sudkyne, ktorá sa sama cítila zaujatá a podania otca v podstate využila na odôvodnenie rozhodnutia o ústavnej starostlivosti. V tejto spojitosti dávali do pozornosti doterajšiu dobu trvania konania, keď už 15 mesiacov nemôžu byť so svojimi deťmi.

8. Rodičia na záver uviedli, že v zmysle novelizácie Zákona o rodine je už neprijateľné nariadenie ústavnej výchovy bez využitia predchádzajúcich výchovných opatrení; výnimku predstavujú len tri jasne ustanovené dôvody, ktoré sa však prejednávanej veci netýkajú.

9. Kolízny opatrovník nesúhlasil s odvolaním rodičov. Poukazoval na pozíciu matky, ktorá z vlastnej iniciatívy maloleté deti nekontaktuje; stretnutia vždy iniciuje len otec. Uvedené taktiež potvrdzuje, že matka nie je dostatočnou zárukou ochrany detí pred agresívnym správaním otca. Kolízny opatrovník opakovane upozornil na to, že deti v rozhovoroch potvrdili, že ich otec niekedy bil. Za nedôvodnú považoval argumentáciu rodičov spojenú s novelizáciou Zákona o rodine, keďže v súdnej veci je potrebné „sa riadiť“ predpismi účinnými do 31.12.2015. Zdôraznil, že v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa musí byť dieťa chránené (okrem iného) pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím. Kolízny opatrovník zotrval na svojom postoji z priebehu konania ohľadne znaleckého dokazovania, najmä v otázke ustálenia, aké reakcie detí môžu vyvolať agresivitu a podráždenosť otca. Znalecké dokazovanie by dalo taktiež odpoveď na otázku, či šlo o jednorazové správanie otca, alebo ide o správanie, ku ktorému má otec predispozíciu. Dodal, že spolupráca s rodičmi je veľmi náročná, pretože s orgánom sociálnej ochrany detí a sociálnej kurately vecne nekomunikujú; naopak, otec je v komunikácii arogantný a agresívny.

10. V následnej reakcii rodičia v plnom rozsahu zotrvali na svojom odvolaní s tým, že (proti)argumentácia kolízneho opatrovníka jeho opodstatnenosť nevyvracia. Prioritne poukazovali na prvoradý záujem dieťaťa žiť s vlastnými rodičmi a tiež na okolnosť, že deti pred ich odňatím rodičom boli riadne vychovávané a „dobře emočne sýtené“. Kolíznemu opatrovníkovi tiež vyčítali, že sa nepríde pozrieť ako prebiehajú pravidelné stretnutia detí s rodičmi v detskom domove.

11. Krajský súd, ako súd odvolací, vec preskúmal v rozsahu vymedzenom § 65 CMP a bez nariadenia pojednávania (§ 385 ods. 1 CSP a contrario v spojení s § 2 ods. 1 CMP) napadnutý rozsudok zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie podľa § 389 ods. 1 písm. d/ v spojení s § 35 a § 36 CMP.

12. Skutočnosť, že po rozhodnutí okresného súdu nadobudla účinnosť (od 1.1.2016) novelizácia Zákona o rodine zákonom č. 175/2015 Z.z., nemá (bezprostredný) vplyv na rozhodnutie v súdnej veci. Hoci prechodné ustanovenie § 119b ods. 3 Zákona o rodine v spojitosti s už prebiehajúcimi konaniami (aj o nariadenie ústavnej výchovy) v podstate nadbytočne používa vsuvku „... o ktorých súd nerozhodol

do 31.12.2015...“, z celkového kontextu dotknutého zákonného ustanovenia je zrejmé, že neskončené konania o nariadení ústavnej starostlivosti sa dokončia podľa predpisov účinných do 31.12.2015.

13. Okresný súd síce náležite vychádzal z § 54 ods. 4 Zákona o rodine (v znení účinnom do 31.12.2015), ale nedôsledne ho aplikoval na prejednávaný prípad; predovšetkým jeho druhú vetu. Tá zdôrazňuje, že výnimočnosť, ktorá odôvodňuje nariadenie ústavnej starostlivosti bez toho, aby jej predchádzali iné výchovné opatrenia, musí byť preukázaná; a rovnako tak neúčelnosť iného výchovného opatrenia. S výnimkou právoplatného odsúdenia otca za ublíženie na zdraví maloletej N. však ďalšie okolností, na ktoré okresný súd prihliadol, sú len v rovine predpokladov, nezodpovedajú vykonanému dokazovaniu, eventuálne nie sú dostatočné na konštatovanie výnimočnosti. Osobitne, ak deti pri ich odobratí rodičom nejavili známky týrania, či zanedbávania; naopak „prišli do zariadenia dobre živené, primerane veku vyspelé, rozumovo na dobrej úrovni, šikovné a komunikatívne.“

14. Bezprostredne už na tomto mieste krajský súd poukazuje na fakt, že hoci ústavná starostlivosť bola nariadená aj nad maloletým Q., vo vzťahu k nemu chýbajú bližšie úvahy a závery okresného súdu. Viac menej je vychádzané iba zo samotného faktu, že ide o súrodencu maloletej N., ktorý bol v čase spáchania fyzického násillia na maloletej tiež v osobnej starostlivosti rodičov. Takýto prístup je akceptovateľný (aj to nie bezvýhradne) v štádiu konania po tzv. 24-hodinovom predbežnom opatrení (§ 75a O.s.p.; aktuálne neodkladné opatrenie vo veciach ochrany maloletého - § 365 CMP), pri ktorom však ide len o nevyhnutné opatrenie dočasnej povahy a pre meritórne rozhodnutie i vo vzťahu k takémuto súrodenčovi musia byť náležite zistené rozhodné skutočnosti a vyslovené jednoznačné závery. Na danom stanovisku nič nemení fakt, že maloletí N. a Q. sú dvojčatá.

15. Už spomínané právoplatné odsúdenie otca za ublíženie na zdraví maloletej N. (trestný rozkaz Okresného súdu Martin č. k. 23T/16/2015-89 zo dňa 20.2.2015) je závažným porušením povinnosti rodiča a predovšetkým práv maloletého dieťaťa. Neobstojí bagatelizovanie tohto útoku zo strany rodičov; rozhodne nešlo o „bacnutie“ (ako útok popisuje a hodnotí matka), či „bežné otcovské ponaučenie“ (otec). V tejto spojitosti je opodstatneným zdôraznenie (základného) práva dieťaťa, aby bolo chránené pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násillím - článok 19 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý bol publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 104/1991 Zb.

16. Využitie fyzickej dominancie rodiča (dospeléj osoby) proti dieťaťu a s tým spojené fyzické násillie je neprijateľné. Povedané zjednodušene, bitka nie je prípustnou výchovnou metódou a fyzické tresty nemajú byť súčasťou výchovného procesu. Súčasne s uvedeným zásadným konštatovaním je však nutné uviesť, že minimálne do zmeny spoločenských podmienok v Slovenskej republike (v bývalom Československu) v roku 1989 bolo použitie drobných fyzických trestov (dokonca) ak nie priamo súčasťou výchovnozdelávacieho procesu, tak minimálne spoločensky (vrátane štátno-mocenských autorít) tolerovanou skutočnosťou. Je nepochybné, že niečo, čo v spoločnosti/v komunite je považované desaťročia za štandard, sa nezmení len prijatím právneho predpisu, resp. pristúpením krajiny k medzinárodnému dohovoru.

17. Hoci od nadobudnutia účinnosti Dohovoru o právach dieťaťa uplynula už relatívne dlhšia doba (cca 25 rokov) v podmienkach Slovenskej republiky sa nepodarilo (najmä) v povedomí spoločnosti (všetkých jej sociálnych vrstiev) dostatočne presadiť neprijateľnosť fyzických trestov detí. Touto úvahou krajský súd rozhodne nemieni ospravedlňovať fyzické násillie voči deťom, iba považuje za potrebné zdôrazniť širší koncept a neoddeliteľné historické súvislosti.

18. Napriek závažnosti ataku otca voči maloletej N., krajský súd sa nestotožnil so záverom súdu prvej inštancie o preukázaní výnimočnosti v súdnej veci, ktorá by odôvodňovala nariadenie ústavnej výchovy nad maloletou N., nieto ešte nad maloletým Q.. Okresný súd pomerne veľký dôraz kladie na vyjadrenie starej matky zo strany matky, ktoré mala uviesť sociálnym pracovníkom, keď sa títo zaujímali, či je ochotná prevziať starostlivosť o maloleté deti. Ide o C. W., ktorá však v konaní vypočutá nebola, t.j. nebol vykonaný súvisiaci dôkaz. Menovaná ani pri výsluchu svedka v rámci trestného stíhania voči otcovi detí (č.l. 28 súvisiaceho trestného spisu) nevytvrdela o okolnostiach výchovného prostredia - osobitne ohľadne používania fyzického násillia voči deťom - v domácnosti dcéry V. (matka maloletých detí). Naopak, výslovne uviedla: „nevím sa vyjadriť k pomerom, ktoré sú u dcéry“ a doplnila „vnúcatá sa na rodičov nikdy nestážovali“.

19. Krajský súd rozdielne vyhodnotil aj (údajnú) snahu rodičov (predovšetkým matky) zakryť neprímerané výchovné pôsobenie otca. Z vyjadrení matky (tak v súdnej veci, ako i v rámci trestného stíhania vedeného voči jej manželovi - otcovi maloletých detí) je nepochybné, že nešlo o snahu zakryť

stopy po bitke, ale o bežné ošetrovanie jej dôsledkov. Pokiaľ by mali rodičia záujem bitku zatajiť/zakryť, neboli by jednoducho v ten deň dali deti do predškolského zariadenia; v ktorom postupe im nič nebránilo. 20. Rovnako prístup, ktorý okresný súd označil za „nie určite optimálny a správny pri výchove detí“ a ktorého podstatou je, že maloletí N. a Q. nepoznajú určité hranice a dovoľia si robiť čo chcú, resp. odmietajú niečo urobiť bez vážneho dôvodu, nepodmieňuje nutnosť (navyše bez využitia iných predchádzajúcich výchovných opatrení) nariadenie ústavnej starostlivosti. S určitým zjednodušením, ale vystihujúcim konštrukciu dotknutej úvahy možno uviesť, že je všeobecne známe, že nemalá časť mládeže má problém pri rešpektovaní spoločenských konvencií, autorít, či medzi spoločenských štandardov. Pokiaľ by rebelantstvo, či už nevedomé - dané detskou povahou a prirodzenou neposlušnosťou, alebo vedomé spojené s odmietaním „všetkého dospelého“, malo viesť k nariadeniu ústavnej starostlivosti, išlo by v konečnom dôsledku o nepochopenie tohto výnimočného inštitútu zabezpečenia zvýšenej starostlivosti štátu o vývoj detí a mladistvých.

21. Napokon krajský súd za dôvod nariadenia ústavnej starostlivosti nad maloletými nepovažoval ani neprimerané správanie otca k „úradným osobám“ v priebehu tohto súdneho konania. Súčasne však konštatuje (v zásade zhodne s okresným súdom), že ide o správanie, ktoré výrazne prekročilo hranice slušnosti a morálky. Len vo veľmi minimálnej miere možno takéto správanie otca ospravedlniť frustráciou z (podľa jeho názoru) neoprávneného odňatia detí.

22. Odvolací súd nepochybuje o úprimnosti záujmu otca o maloletých N. a Q.. Rovnako však nepochybuje o tom, že bez kritického posúdenia vlastného správania je nemalá pravdepodobnosť, že súvisiace konflikty môžu v budúcnosti pokračovať, čo v konečnom dôsledku môže mať nepriaznivý dopad i na otázku formy starostlivosti o maloletých. Práve osobnou starostlivosťou a výchovou bez používania fyzického (a aj psychického) násillia dokáže otec najlepšie preukázať svoj skutočný záujem o všestranný zdravý vývoj svojich maloletých detí. V tomto duchu je nutné vnímať aj potrestanie otca v trestnom konaní. To znamená, že uložením (a následným vykonaním) trestu nie je „všetko vybavené“; naopak potrestanie otca je „len“ vyjadrením toho, že v rámci (ďalšej) starostlivosti a výchovy maloletých nesmie používať fyzické tresty.

23. Vzhľadom na procesné súvislosti je dôvodné očakávať, že konanie v súdnej veci ešte určitú dobu potrvá. V danej spojitosti je žiaduce, aby právny zástupca rodičov popri sprostredkovaní bezprostredných záverov tohto rozhodnutia odvolacieho súdu a poskytovaní právnych rád v následnom postupe naďalej uplatňoval ním deklarovaný (a korekciou správania k „úradným osobám“ aj potvrdený) pozitívny vplyv (najmä na otca), predovšetkým pokiaľ ide o nutnosť rešpektovania výkonu právomocí jednotlivých štátnych orgánov.

24. Z podaní vykonaných otcom (aj v štádiu rozhodovania odvolacieho súdu) je pomerne zrejmé, že otec je vo vzťahu k svoju správaniu maximálne nekritický, prípadné nedostatky, či pochybenia má tendenciu zľahčovať. Naopak, vo vzťahu k iným je prehnane kritický, neochotný prijímať ich rady, či rešpektovať ich kompetencie a výkon úradnej činnosti. Vzhľadom na vek otca a z toho vyplývajúci dlhodobo ustálený vlastný pohľad na svet, pridržanie sa vlastných modelov správania je otázne, či bez využitia odbornej pomoci dokáže tento prístup zmeniť. Minimálne v otázke starostlivosti o maloleté deti však bude jednoznačne musieť; následok, ktorý by mohol v opačnom prípade nastúpiť mu je dostatočne zrejmý z priebehu súdnej veci.

25. Rozhodne je neprijateľným jeho vyjadrenie z trestného konania (č.l. 8 súvisiaceho spisu) „...neprajem si, aby sa do mňa niekto staral a neželám si, aby sa o mňa starala sociálka a iné úrady.“ S poukazom na jednoznačne zlyhanie vo výchove, ktorým je odsúdenie otca za úmyselné ublíženie na zdraví vlastnému dieťaťu vo veku (v tom čase) necelých 4 rokov, je dohľad (v širšom význame slova) štátnych orgánov nad starostlivosťou o maloletých N. a Q. viac ako nevyhnutný. Krajský súd opakovane uvádza, že predmetný trestný rozkaz je právoplatným súdnym rozhodnutím a súdy konajúce v prejednávacom prípade sú ním viazané (§ 135 ods. 1 O.s.p.; resp. § 193 CSP v spojení s § 2 ods. 1 CMP), vrátane vymedzenia skutku (t.j. toho, čoho sa otec dopustil a aké následky malo jeho konanie). Nadväzne nie je prípustná žiadna polemika o rozsahu následkov spôsobených maloletej N..

26. Odborné poradenstvo (minimálne na pôde kolízneho opatrovníka) by bolo namieste i vo vzťahu k matke, ktorá v rodičovskom i partnerskom vzťahu dostatočne neprejavuje svoje postoje a vo výraznej miere preberá stanoviská manžela. Uvedené neznamena, že rodičia by nevyhnutne museli mať rozdielne názory na jednotlivé otázky, ale je žiaduce, aby sa osobnosť každého z nich mohla vo vzájomnom vzťahu, ako i vo vzťahu k deťom, primerane prejaviť.

27. Možno zhrnúť, že krajský súd nepovažoval za preukázanú v súdnej veci výnimočnosť, ktorá by podmieňovala nariadenie ústavnej starostlivosti nad maloletými N. a Q. bez toho, aby boli predtým využité iné výchovné opatrenia. Vzhľadom na zjavné zlyhanie vo výchove (ublíženie na zdraví maloletej N.) je však zrejmé, že je nutné prijať v záujme zabezpečenia pozitívneho všestranného vývoja detí určité výchovné opatrenia. Keďže v priebehu konania daným súvislostiam nebola venovaná bližšia pozornosť (neboli zisťované konkrétne relevantné okolnosti), v aktuálnom štádiu bezprostredne odvolací súd nemôže rozhodnúť o primeranej forme/druhu výchovného opatrenia. Ustálenie uvedeného bude úlohou okresného súdu, v ktorom postupe okresný súd tiež preverí, či v rámci inštitútov trestného práva v nadväznosti na podmienené odsúdenie otca je tento povinný podrobovať sa nejakým obmedzeniam, terapii a pod.

28. Za aktuálneho stavu sa nejaví nevyhnutným odňatie detí z bezprostrednej osobnej starostlivosti rodičov, bude preto úlohou okresného súdu bezodkladne rozhodnúť o „trvaní“ predbežného (neodkladného) opatrenia. Zároveň je však (zrejme) potrebné dočasným spôsobom nariadenie niektorej formy výchovného opatrenia. Nielen s poukazom na doterajší priebeh konania a jeho (celkové) trvanie je k súdnej veci nutné z hľadiska plynulosti jednotlivých úkonov pristupovať ako k veci s osobitnou starostlivosťou. V tomto smere je žiaduca aj vyššia aktivita prokuratúry, ktorá do konania vstúpila (16.12.2014). Jej účasť by mala byť viac proaktívna a neobmedzovať sa len na stručné vyjadrenia, resp. prítomnosť na pojednávaní.

29. Toto rozhodnutie odvolacieho súdu bolo prijaté hlasovaním v pomere hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu dovolanie **n i e j e** prípustné